

ISTORIKĖ DANUTĖ BLAŽYTĖ – BAUŽIENĖ APIE TARPUKARIO PARLAMENTARIZMĄ

II Seimo darbo pradžia. Prezidento išrinkimas

Prezidentas A. Stulginskis 1923 05 29 pasirašė Seimo sušaukimo aktą, kurį kontrsignavo Ministro Pirmininko pavaduotojas ir teisingumo ministras V. Karoblis¹. II Seimas buvo įpareigotas susirinkti 1923 06 05.

Rinkimus laimėjusios krikščioniškosios frakcijos Seimo atidarymo dieną pradėjo iškilmingomis mišiomis Kauno arkikatedroje bazilikoje, dalyvaujant Prezidentui A. Stulginskiui, Vyriausybės atstovams, diplomatų korpusui ir kariuomenės dalių atstovams.

Pirmojo posėdžio pradžią galėjo sutrikdyti liaudininkai ir socialdemokratai, siekdami demonstratyviai parodyti, kad jie krikščionių demokratų balsais I Seimo išrinkto A. Stulginskio nelaiko prezidentu, todėl atidarant Seimą buvo nutarę nedalyvauti, o savo vietas jame užimti vėliau, tačiau frakcijoje trečiąjį kartą persvarsčius šį sumanymą, sutarė „įeiti salėn tik prezidentui įėjus“².

Iškilmingas Seimo atidarymo posėdis prasidėjo 12 val., Seimo atidarymo aktą Prezidento pavedimu perskaičius Ministrui Pirmininkui E. Galvanauskui. Po to į pirmąjį posėdį susirinkusius Seimo atstovus, Vyriausybės narius, diplomatus, svečius kreipėsi Prezidentas A. Stulginskis, sveikinimo kalboje pabrėždamas svarbiausius ūkinius ir socialinius uždavinius, tarp jų „iš pagrindų peržiūrėti mūsų valstybės pajamų šaltinius, skiriant sunkesnę mokesnių našta tiems, kuriems tie mokesniai pakeliami“. Užsienio politikoje primintos sudėtingos Vilniaus ir Klaipėdos krašto problemos, pareikalausiančios didelių Lietuvos pastangų³.

Sugiedojus Tautos himną, remiantis Valstybės Konstitucijos § 32, Seimo nariai prisiekė arba davė iškilmingą pasižadėjimą Lietuvos Respublikai. Katalikybę išpažįstančių atstovų priesaikos apeigas atliko prelatas Jonas Mačiulis-Maironis. Žydų frakcijos atstovo Joselio Sloimės Kagane-mano priesaiką priėmė bendruomenės rabinas. Valstiečiai liaudininkai, kiti žydų frakcijos nariai, socialdemokratai bei vokiečių atstovai nustatyta tvarka perskaitė iškilmingą pasižadėjimą. Visi atstovai pasirašė atitinkamai priesaikos ar pasižadėjimo tekstą.

Pagal susiklosčiusią tradiciją pirmojo posėdžio pirmininku tapo vyriausias atstovas LŪS frakcijos narys L. Laikūnas, sekretoriumi - jauniausias atstovas - taip pat LŪS frakcijos narys J. Skyrius. Jis perskaitė gausius sveikinimus Seimo sušaukimo proga, gautus iš oficialių įstaigų, diplomatijos atstovų, savivaldybių, įvairių draugijų ir organizacijų, Amerikos lietuvių. [...]

Pagal 1922 m. Konstituciją Seimo kadencijos pradžioje 1923 06 19 įvyko Respublikos Prezidento rinkimai. Iškilmingoje aplinkoje, dalyvaujant Vyriausybės nariams, diplomatiniam korpusui ir svečiams, Seimo Pirmininkas A. Tumėnas pagal atitinkamą procedūrą paskelbė kandidatų - Aleksandro Stulginskio ir Jono Vileišio - pavardes ir pavedė Balsų skaičiavimo komisijai - N. Radžiui (valstiečių liaudininkų frakcija), K. Gurauskui (krikščionių demokratų frakcija) ir K. Jokantui (Lietuvos ūkininkų sąjungos frakcija) - paskelbti balsavimo rezultatus. Buvo paduota 76 balsai. Už Aleksandrą Stulginskį balsavo 49, už Joną Vileišį - 26⁴ ir viena kortelė rasta tuščia. Remiantis Konstitucijos § 41 Aleksandras Stulginskis išrinktas Respublikos Prezidentu⁵. 1923 06 20 vyskupas Juozapas Skvireckas priėmė iškilmingą Prezidento priesaiką. Trumpoje kalboje Prezidentas apibūdino sudėtingas Mažosios Lietuvos - Klaipėdos krašto - ir Rytų Lietuvos sienų problemas, kurias tikėtasi tautos atstovams padedant bendromis jėgomis spręsti⁶. Kitaip nei I Seimas, Valstybės vadovo rinkimų legitimumo nė viena Seimo frakcija nekvestionavo, o valstiečiai liaudininkai pradėjo derybas

¹ Seimo sušaukimo aktas, LCVA, f. 923, ap. 1, b. 301,1. 1; VŽ Nr. 133, eilės Nr. 988.

² Šis klausimas svarstytas LVLS frakcijos posėdžiuose 1923 05 29, 06 04, 06 05. Žr. Posėdžių protokolai Nr. 1, LMAB RS, f. 199-144, 1. 3, 4. Seimo stenogramose šis faktas nepažymėtas. Liaudininkų spauda dėl tos pačios priežasties neminėjo Prezidento titulo, tik pavardę. Žr. *Lietuvos žinios*, 1923 06 07. Liaudininkai nedalyvavo ir tą patį vakarą surengtoje arbatėlėje Seimo nariams pagerbti.

³ 1923 06 05, 3 posėdis, *II Seimo stenogramos*, Kaunas, 1923, p. 1-2.

⁴ J. Vileišio kandidatūrą parėmė liaudininkai, socialdemokratai ir dalis tautinių mažumų atstovų.

⁵ 1923 06 19, 6 posėdis, *II Seimo stenogramos*, Kaunas, 1923, p. 13.

⁶ 1923 06 20, 7 posėdis, *II Seimo stenogramos*, Kaunas, 1923, p. 1.

dėl koalicinės Vyriausybės sudarymo.

(Iš: Lietuvos Respublikos Seimų narių biografinis žodynas. Sudarė A. Ragauskas, M. Tamošaitis, Vilnius, 2007, p. 71 - 74)